

21. DRAAMAÕPETUS

21.1. Draamaõpetus põhikoolis

Juhtmotiivid

Draamaõpetust eraldiseisva ainenähtena on soovitatav kasutada kolmandal kooliastmel. Esimesel ja teisel kooliastmel on draamaõpetuse elemendid olemas nii õppemetoodikas kui erinevate ainete (nt emakeel, muusikaõpetus, eurütmiat) sisu sees: mängud, suhtlemis- ja rollimängud, kirjeldatavast pildist lähtuv mäng, luuletuste-lugude esitamine koos lavastuslike elementidega, ühisretsitatsioonid koos individuaalse osa suurenemisega vanuseastmeti jne.

Vastavalt klassiõpetaja võimetele ja valikule võib klassi näidendeid lavastada igal aastal. Tavaliselt toimub see integreerituna emakeele ainesse, kuna arendab kõige rohkem keelelisi võimeid ja oskusi: kirjutamine (rolli kirjapanek nooremates klassides), hääldus, teksti selge ja ilmikas esitus. Klassi näidendid on olulised klassi meie-tunde kujundamisel ning sotsiaalse koostöö harjutamisel. Sagedamini esitatakse muinasjutt-näidend 3. klassis, Vana-Kreeka ainele näidend 5. klassis ja Eesti või maailmakirjanduse klassikal põhinev näidend 8. klassis. Dramatiseeritud ja kunstiliste väljendusvahenditega läbi töötatud kirjandusteos jätab õpilaste mällu kustumatu jälje. Kõikides klassides osalevad õpilased jõudumööda näidendi kogu ettevalmistusprotsessis; 8. klassis kaasneb sellega näidendi tegevuslik analüüs ning hilisema tagasivaate käigus protsessi kirjeldamine ning analüüs.

8. klassis moodustavad draamatunnid ja töö konkreetse näidendiga ühe tervikprojekti, kuhu osaliselt võib liita ka emakeele ja kirjanduse aineperioodi. Suurem projekt, koos lavakujunduse, helitausta ja kostüümide ühise kavandamise ning valmistamisega hõlmab ka tööõpetuse ja muusikaõpetuse tunde. Esitamisküpsset näidendit on soovitatav etendada mitmeid kordi, see võimaldab kogeda teose ja lavalise enesekindluse küpsemisest etenduste käigus. Ringreis näidendiga võimaldab kogeda erinevaid esinemispaiku ja publikut, distsipliini ja ülesannete jaotamisega kaasnevat vastutust.

Draamaõpetuse juurde kuulub vastavalt võimalustele kutselise teatri etenduste külastamine koos eelneva sissejuhatuse (näidendi žanr, ajalooline taust, näitekirjanik, lavastaja, näitlejad jms) ning hilisema analüüsiga.

8. klassi draamaprojekt kaasab kõiki põhipädevusi ning kannab neid võrdselt väärtustades võimalikku laiemat haridusuuenduslikku impulssi.

21.1.1. Õppe-eesmärgid

Emakeele väärtustamine: emakeele rikkus, ilmeks ja ilu; oskus emakeeles oma mõtteid ja tundeid väljendada; sõnade väärtuse ja jõu kogemus.

Elav täiendus Eesti ja maailmakirjanduse tundmaõppimisele.

Erinevate kunstide – sõna, muusika, kujutav kunst, liikumine – sünteesi kogemus. Loovuse arendamine: suhtlemis- ja rollimängud, etüüdid.

Sotsiaalse koostöö ja ühise vastutuse kogemine. Näitlejakoolituse algelementidega tutvumine.

8. klass

Juhtmotiivid

Draamaõpetus on kohane õppeaine murdeas, mil õpilane otsib uut suhet iseenda ja maailmaga. Draamaharjutused võimaldavad kogeda senisest erinevaid eneseavaldusi, näha nii ennast kui kaaslasi uues valguses. Draamatunnid ja töö konkreetse näidendiga aitavad normaliseerida olukorda klassides, kus on omavahelisi suhtlemisprobleeme. Õpetaja ülesandeks on luua usaldusväärne ja katsetamistele avatud õhkkond. See nõuab nii õpetaja autoriteeti kui kindlaksmääratud põhiregleid.

Draamatunnid algavad soojendusega. Selleks sobivad mitmesugused mängud või liikumisülesanded. Põhirõhk draamatundides on tegevusel: harjutustel, mängudel, etüüdidel. Harjutustee kulgeb grupiharjutustelt paaris- ja üksiketteasteteni, arvestades alati konkreetsete õpilaste esinemisvalmidusega. Peale harjutusi või tunni kokkuvõtvast osas tegeldakse õpetaja juhendamisel tehtu analüüsiga ning seatakse sellest lähtuvalt järgnevaid sihte.

Õppesisu

Ruumitunnetus: isiklik ruum, suhtlemisruum, lavaruum. Lavaruumis liikumine, lavaruumis rääkimine.

Liikumine: vaba liikumine ruumis, suunatud liikumine. Erinevad liikumisviisid. Aeglane – kiire – väga kiire, tempo-rütmi vaheldumine. Grupiliikumine ettemääratud ülesandega; „dirigendi” juhendamisel; liikumine paaris juhtrollide vahetumisega. Seisaku või muu fikseeritud asendi üleminek liikumiseks; vastupidi. Erinevate liikumisviiside üleminekud. Lõdvestusharjutused.

Kontakt: pilkkontakt, kaudne kontakt, verbaalne kontakt, kehaline kontakt. Peegeldusharjutus. Etüüdid.

Kõne: igapäeva-kõne, lavaline kõne. Diktsioon, diktsiooniharjutused. Kõneharjutused. Dialog. Väikesed kuuldemängud.

Žest: isiklik žest, lavaline (dramaatiline) žest. Žest ja kõne. Repliigile sobiva žesti leidmine. Etüüdid žesti rakendamiseks.

Temperament: neli põhitüüpi, iseloomulik hoiak, liikumine, kõnežest. Temperamendi-etüüdid grupis, paaris. Etüüdid vastandtemperamentidele. Tuntud loo mängimine selgelt väljendunud temperamentitüüpide kasutamisega.

Teooria: draamakunsti, etendusega seotud mõisted. Lühike näitekunsti ajalugu (lõimudes kirjanduse õpetamisega).

Töö näidendiga: näidendi valik, sündmuste ümberjutustamine, tegevuslik analüüs. Rollide valik, rollis tegutsemise harjutamine. Etteütleja roll. Etüüdid valitud näidendi teemadel. Keskendumisharjutused. Iseseisev töö rolliga. Harjutamine repliikide, tegevuste, stseenide

kaupa. Üleminekul. Lavakujunduse, helitausta, kostüümide kavandamine. Etenduste, ringreisi planeerimine. Abijõudude (nt projekti kirjutamiseks) kaasamine. Tehtu analüüs.

21.1.2. Taotletavad õpitulemused

Draamaõpetuse tulemusena õpilane:

- valdab erinevaid eneseväljendusvahendeid;
- oskab kasutada lavalist ruumi ja arvestab selle eripäradega; on arendanud suulist ja kehalist eneseväljendusoskust; omab grupitunnetust;
- oskab töötada rolliga, oma tööd analüüsida;
- on kaasloojana saanud kogemuse näidendi valmimise protsessist;
- oskab väärtustada teiste kunstilist eneseväljendust.

21.2. Draamaõpetus gümnaasiumis

10. klass

Õpilased tutvuvad praktiliste harjutuste ja teooria abil kõne erinevate elementidega:

hingamine, häälikumoodustus, silbirütm, värsirütm, lause- ja kõnekaar, kõla.

Võimalik repertuaar: Shakespeare'i draamad, sonetid; eesti luule.

Alternatiivina või koos kõnekujunduse praktikaga võivad õpilased läbida nukuteatri epohhi: püütakse ühele surnud asjale - nukule - elu sisse puhuda. Valmistatakse ise marionette, käpik- või keppnukke, meisterdatakse kulissid, õpitakse nukku käsitsema, lavastatakse ning luuakse valgustus ja kantakse selle töö tulemus etendusena publikule ette.

11. klass

11. klassis saab omandatud kõnelemis- ja arusaamisvõimet väljendada rolliesinemise kaudu.

Siin voolavad erinevad oskused ja võimed kokku ühtseks tervikuks. Noor inimene asetab end olukorda, kus teda julgustatakse sisse elama ühe isiksuse karakteristikasse, mis on tema jaoks "võõras". Ühe alternatiivina on näidend ette kantud võõrkeeles.

Võimalik repertuaar: "Parzival". Värsuloos esinevad motiivid annavad võimaluse töötada muuhulgas ka järgmiste teemadega: lapselikkus, seiklused, rüütellikkus, maailmakogemus, täiskasvanuks saamine, vanematest lahkulöömine, inimliku seisundi mõistmine, sisemine muutumine, üksikinimese tee läbi loobumise, süü, lepituse ja armu, mina-arengu protsess, jumalaotsing, haavamise ja haavataasaamise motiiv, mina-sina seos, armastuse

kvaliteet, süü ja lepituse probleem, vastutus oma tegude tagajärgede eest, sallivus ning surma, risti ja ülestõusmise idee.

Igäihe vastutus kõigi eest ja kogemus, et kõigi ühine pingutus mingi eesmärgi nimel annab paremaid tulemusi, kui kõigi võimed aritmeetiliselt kokkuliidetuna. Klassinäidendi ettevalmistamisel tunnetab klass ühiseid võimalusi. Kõnekujundus, žestika, keha valdamine, lavalise liikumise eripära, improvisatsiooni alused - kõike seda kasutatakse näidendi ettevalmistamisel. Lisaks on näidendi ettevalmistamisse võimalusel integreeritud ka teised ained: kirjandus, muusika, eurütmia, kujutav kunst, keemia, matemaatika jne.

12. klass

12.klassi kõrghetk on hoolikalt valitud ja kunstiliselt põhjalikult kätteõpitud näidendi

avalik esitamine. Esinemist valmistatakse ette läbi mitmete ainete. Õpilased tegelevad lisaks näitlejatööle dramaturgia, muusika, plakatite, kostüümide ning lavakujundusega kuni lavastamise ja instseneerimiseni välja. Näidend omab väga suurt tähtsust niihästi teatritükist arusaamisel kui ka õpilase biograafia ja klassi sotsiaalsele ühendusele.

Draamaetenduses saavad õpilased kogeda kõne jõudu. Praktiline kokkupuude

retoorikaga koolitab tunnet selle mõjuvõimust. Ta aitab õpilasel end teadlikumalt kaitsta manipulatsioonide eest ja luua kujutava kunsti jaoks adekvaatsemaid väärtusmõõdupuid.

Võimalik repertuaar: Goethe "Faust". Intensiivsel töötamisel teose tekstiga avanevad mitmekesised seosed erinevate teemadega: teadusuuringute problemaatika ja selle moraalsed-eetilised piirid, võitlus kurjaga, küsimused inimese vabadusest ja vastutusest, armastuse, egoismi, süü ja teispoolsuse teema.

Võimalik on anda ka ülevaade teatriajaloost.

21.2.1. Taotletavad õpitulemused

Draamaõpetuse tulemusena õpilane:

- valdab erinevaid eneseväljendusvahendeid;
- oskab kasutada lavalist ruumi ja arvestab selle eripäradega;
- on arendanud suulist ja kehalist eneseväljendusoskust;
- omab grupitunnetust;
- oskab töötada rolliga, oma tööd analüüsida;
- on kaasloojana saanud kogemuse näidendi valmimise protsessist;
- oskab väärtustada teiste kunstilist eneseväljendust.

